

АНОТАЦІЯ

Полубатко В. В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України, Київ, 2021.

Дисертацію присвячено розробці пропозицій та рекомендацій з приводу удосконалення адміністративно-правового забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. У роботі проведено історичний аналіз становлення і розвитку права приватних осіб на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Визначено поняття і зміст права приватних осіб на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Розглянуто правові засади реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. З'ясовано систему суб'єктів і об'єкт адміністративно-правового забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Визначено інструменти адміністративно-правового забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Досліджено участь громадськості як елемент механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Дисертація є комплексним правовим дослідженням, у якому з використанням необхідних методів наукового пізнання, здобутків вітчизняної і зарубіжної юридичної науки, урахуванням європейського досвіду, положень чинних національних та міжнародних нормативних актів, законопроектів окреслено теоретичні та практичні проблеми адміністративно-правового забезпечення реалізації приватними особами

права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та розроблено шляхи їх вирішення. За результатами дослідження обґрунтовано нові концептуальні теоретичні та прикладні положення й висновки.

У дисертації сформульовано передумови становлення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та віднесено до них: визнання суспільством впливу об'єктів довкілля та їх стану на безпеку людей, їх життя, публічні інтереси та його фіксування на нормативному рівні (що відбулось у період з XVIII ст. до початку XX ст.); настання французької буржуазної революції та прийняття Декларації прав людини і громадянина у 1789 р. у Франції, які поклали початок утвердженню верховенства права, проголошенню людини і її безпеки високими цінностями, визнанню людини носієм прав і свобод та впровадженню їх регламентації; у XX ст.: суттєве погіршення навколишнього середовища та ускладнення життя людини, внаслідок чого вона усвідомила безпосередній вплив оточуючого середовища (загалом, а не лише його окремих об'єктів) на людину та її життєдіяльність і потребу у правовій охороні та бережному ставленні до природи; визнання людини носієм основоположних прав і свобод на рівні міжнародно-правових актів; закріплення на нормативному рівні правових засад охорони природи, у тому числі обов'язків з її охорони, зв'язку між станом природи і людиною, обґрунтування необхідності її охорони, конкретних заходів, спрямованих на її охорону тощо; впровадження у правовий обіг поняття «оточуюче середовище» («навколишнє середовище»), або «довкілля», яке прийшло на зміну поняттю «природа» у значенні об'єкта правової охорони; закріплення на нормативному рівні вказівки на вплив оточуючого середовища (природи) на життя і здоров'я людини.

Сформульовано авторські дефініції понять «реалізація приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля», «адміністративно-правове забезпечення реалізації приватними особами

права на безпечне для життя і здоров'я довкілля» та «інструменти адміністративно-правового забезпечення реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля». Запропоновано авторське бачення дефініцій понять «реалізація прав людини» та «реалізація права на безпечне для життя і здоров'я довкілля».

Запропоновано авторський підхід до розкриття змісту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та сформульовано переліки конкретних правових можливостей, що його становлять: 1) правомочності на власні дії, зокрема: вчиняти дії або утримуватись від них з метою охорони й захисту довкілля; створювати та підтримувати умови оточуючого людину середовища у стані, безпечному для життя і здоров'я; вживати усіх необхідних заходів з метою попередження, перешкоджання, припинення у спосіб, не заборонений чинним законодавством, виникнення і розвитку умов, факторів навколишнього середовища, які можуть призвести його до стану, небезпечного для життя і здоров'я та ін.; 2) правомочності на чужі дії, у тому числі: право вимагати від інших осіб сприяти захисту довкілля в інтересах збереження власного здоров'я та здоров'я інших людей; право вимагати від суб'єктів публічної адміністрації здійснення контролю за діяльністю, публічне адміністрування якої знаходиться у їх юрисдикції та яка може зашкодити довкіллю, і прийняття необхідних заходів для припинення або попередження правопорушень у цій сфері; право вимагати від інших осіб здійснювати діяльність, яка ними провадиться, у такий спосіб, щоб було забезпечено захист населення від шкідливого впливу фізичного, хімічного, біологічного, мікробіологічного і соціального середовища, який вона може спричинити; право вимагати, щоб зберігання та видалення відходів здійснювалось у спеціально відведених для цього місцях та перешкоджати несанкціонованому розміщенню відходів; право на безпечні для життя та здоров'я умови при здійсненні операцій щодо поводження з відходами; право на своєчасну ліквідацію

наслідків екологічних аварій; право на безпечне оточуюче середовище на роботі, навчанні, у місці проживання та ін.

Удосконалено підхід до обґрунтування можливості та визначення умов застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод до відносин з реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та її забезпечення. Встановлено, що положення Конвенції можуть опосередковано являти собою правові засади реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля у випадках, коли воно перетинається із правом на повагу до приватного і сімейного життя і порушення одного права призводить до порушення другого. Поза цим зв'язком Конвенція не поширює свій вплив на зазначене право.

Запропоновано внести зміни до низки нормативно-правових актів України (включаючи Цивільний кодекс України, Лісовий кодекс України, закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про тваринний світ», «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», «Про мисливське господарство та полювання», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про відходи», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії», «Про місцеві державні адміністрації» та інші акти) з метою конкретизації змісту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, удосконалення нормативно-правової регламентації функцій, повноважень та інструментів суб'єктів публічної адміністрації у сфері охорони довкілля, правового статусу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та участі громадян у ньому, засад оскарження природоохоронними організаціями рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері охорони довкілля, приведення категоріального апарату у відповідність із правовими реаліями тощо.

Обґрунтовано доцільність спрощення сучасної системи суб'єктів публічного адміністрування галузі охорони довкілля, визначивши єдиним повноважним суб'єктом у цій сфері Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України та його територіальні органи. Задля ефективного виконання повноважень запропоновано також створити в його межах структурні підрозділи, які відповідатимуть за окремі напрями публічного адміністрування галузі охорони довкілля.

Одержані результати дисертаційного дослідження становлять науково-теоретичний і практичний інтерес та можуть бути використані у: *науково-дослідній сфері* – для подальших досліджень права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, окремих аспектів його реалізації та адміністративно-правового забезпечення; *правотворчості* – для удосконалення механізму забезпечення реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та його нормативно-правової регламентації; *правозастосуванні* – для оптимізації діяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля; *навчальному процесі* – для підготовки та розширення курсів лекцій, навчальних підручників та посібників з дисциплін «Конституційне право», «Адміністративне право», «Особливе адміністративне право» та ін.

Ключові слова: право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, реалізація приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, адміністративно-правове забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, охорона довкілля, охорона навколишнього природного середовища, публічне адміністрування галузі охорони довкілля, інструменти адміністративно-правового забезпечення, адміністративно-правове забезпечення, права людини, реалізація основних

прав людини.

ANNOTATION

Polubatko V. V. Administrative and Legal Coverage for the Realization of the Right to a Safe Environment for Life and Health by Private Individuals. – Qualifying scientific work as the manuscript.

The thesis for a PhD degree by the specialty 081 «Jurisprudence». – Taras Shevchenko National University of Kyiv of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation is focused on developing propositions and recommendations for improving administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals. The author of the dissertation has carried out historical analysis of the formation and development of private individuals' right to a safe environment for life and health. The concept and content of the right of private individuals to a safe environment for life and health have been defined. The legal principles of the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals have been studied. The system of subjects and the object of administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals has been clarified. The tools of administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals have been determined. Public participation as an element of the mechanism of administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals has been studied.

The dissertation is a comprehensive legal research, where the author has outlined theoretical and practical problems of administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health by private

individuals and has developed the ways to solve them by using necessary methods of scientific cognition, achievements of national and foreign legal science, taking into account European experience, provisions of the current national and international regulatory acts and bills. According to the results of the research, the author has substantiated new conceptual theoretical and applied provisions and conclusions.

The author of the dissertation has formulated the preconditions for the formation of the right to a safe environment for life and health, which include: public recognition of the impact of environmental objects and their condition on human safety, the lives of people, public interests and enshrinement at the regulatory level (which occurred within the period from the XVIII century to the early XX century); the French bourgeois revolution and the adoption of the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen in 1789 in France, which marked the establishment of the rule of law, the proclamation of man and his security as high values, recognition of a person as the bearer of the rights and freedoms and introduction of their regulation; in the XX century: significant deterioration of the environment and complication of human life, as a result of which a person realized the direct impact of the environment (in general, but not its certain objects) on a person and his life, as well as the need for legal protection and careful attitude for nature; recognition of a person as a bearer of fundamental rights and freedoms at the level of international and legal acts; enshrining the legal principles for nature protection at the regulatory level, including responsibilities for its protection, the relationship between nature and a man, justification of the need for its protection, specific measures aimed at its protection, etc.; introduction of the concept of «nearby environment» («environment»), or «ecological environment» into legal circulation, which replaced the concept of «nature» in the sense of the object of legal protection; enshrinement of instructions on the impact of the nearby environment (nature) on human life and health at the normative level.

The author has formulated own definitions of the concepts of «realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals», «administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals» and «instruments of administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment». The author's vision of the definitions of the concepts of «realization of human rights» and «realization of the right to a safe environment for life and health» has been suggested.

The author has suggested own approach to reveal the content of the right to a safe environment for life and health and has formulated the lists of specific legal possibilities, which compose this right: 1) authority to act, in particular: to act or refrain from them in order to protect the environment; to create and maintain the conditions of the environment surrounding people in a safe status for life and health; to take all necessary measures of prevention, obstruction, termination, in a manner not prohibited by applicable law, of the emergence and development of conditions, environmental factors that may lead to a state dangerous to life and health, etc.; 2) authority to act as someone else, including: the right to require others to promote environmental protection in the interests of preserving their own health and the health of others; the right to require public administration entities to control over the activities, whose public administration is under their jurisdiction and which may harm the environment, as well as to take the necessary measures to stop or prevent offenses in this area; the right to require others to carry out their activities in the manner to ensure the population's protection from the harmful effects of the physical, chemical, biological, microbiological and social environment, which it may cause; the right to demand that waste storage and disposal is carried out in specially assigned areas and to prevent the unauthorized disposal of waste; the right to safe living and health conditions while carrying out operations with waste; the right to timely

elimination of consequences of ecological accidents; the right to a safe nearby environment at the places of work, study, residence, etc.

The author has improved the approach to substantiating the possibility and determining the conditions for the application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms to the relations with the implementation of the right to a safe environment for life and health. It has been established that the provisions of the Convention may indirectly constitute the legal principles for the realization of the right to a safe environment for life and health in cases, when it intersects with the right to respect for private and family life, where violation of one right leads to violation of another right. The Convention does not extend its effect to this right outside such relationship.

It has been offered to amend a number of regulatory acts of Ukraine (including the Civil Code of Ukraine, the Forest Code of Ukraine, the Laws of Ukraine «On Environmental Protection», «On Fauna», «On Fisheries, Industrial Fisheries and Protection of Aquatic Bioresources», «On Hunt and Hunting», «On Environmental Impact Assessment», «On Waste», «On Ensuring Sanitary and Epidemic Welfare of the Population», «On the Use of Nuclear Energy and Radiation Safety», «On Permitting Activities in the Field of Nuclear Energy Use», «On Local State Administrations» and other acts) in order to specify the content of the right to a safe environment for life and health, improving the legal regulation of functions, powers and tools of public administration entities in the field of environmental protection, the legal status of the entities of administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health and community participation, the principles of environmental organizations' appeal of the decisions, actions or omission of public administration entities in the field of environmental protection, bringing the categorical apparatus in line with legal realities, etc.

The author has substantiated the expediency of simplifying the modern system of subjects of public administration of the field of environmental

protection by determining the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine and its territorial agencies as the only authorized subject in this sphere. It has been also offered to create structural units in order to effectively exercise its powers. Those units will be responsible for certain areas of public administration in the field of environmental protection.

The obtained results of the dissertation research are of practical, scientific and theoretical interest and can be used in: *research area* – for further research of the right to a safe environment for life and health, certain aspects of its realization and administrative and legal coverage; *lawmaking sphere* – to improve the mechanism for ensuring the realization of the right to a safe environment for life and health and its regulatory and legal framework; *legal enforcement* – to optimize the activities of public administration entities in the field of ensuring the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals; *educational process* – for the preparation and outspread of series of lectures, textbooks and manuals in the disciplines of «Constitutional Law», «Administrative Law», «Special Administrative Law», etc.

Key words: the right to a safe environment for life and health, realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals, administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals, mechanism of administrative and legal coverage for the realization of the right to a safe environment for life and health by private individuals, environmental protection, natural environment protection, public administration of environmental protection sector, instruments of administrative and legal coverage, administrative and legal coverage, human rights, realization of fundamental human rights.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Полубатко В. В. Система нормативно-правових актів у сфері реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 50. С. 84–92. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2018/04/polubatko_50.pdf

2. Полубатко В. В. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля: нормативно-правові засади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 35. Т. 1. С. 91–94 (Серія «Юриспруденція»).

3. Полубатко В. В. Інструменти адміністративно-правового забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 5. С. 109–118.

4. Полубатко В. В. Сутність адміністративно-правового забезпечення реалізації приватними особами права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. *Право та державне управління*. 2019. № 3 (36). Т. 1. С. 192–199.

5. Полубатко В. В. Історичний аспект становлення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 10. С. 21–32.

6. Полубатко В. В. Окремі питання вдосконалення системи суб'єктів публічної адміністрації у сфері охорони довкілля в Україні. *ReOS*. 2019. № 4. С. 132–136. URL: <https://www.uni-goettingen.de/de/document/download/2641d85c401c8046385228fe362cab85.pdf/ReOS%2004%20aus%202019.pdf>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Полубатко В. В. До питання про напрямки наукового дослідження адміністративно-правового забезпечення реалізації права на безпечне для життя і здоров'я довкілля. *Треті таврійські юридичні наукові читання: матеріали міжнародної наук.-практ. конференції* (м. Київ, 18–19 травня 2018 р.). Київ, 2018. С. 61–63.

2. Полубатко В. В. Про правову природу рішення про провадження планованої діяльності. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн: матеріали міжнародної наук.-практ. конференції* (м. Запоріжжя, 27–28 вересня 2019 р.). Запоріжжя, 2019. С. 68–72.